

Wyrok z dnia 19 grudnia 1996 r.
I PKN 31/96

Roszczenia ze stosunku pracy likwidatora przedsiębiorstwa państwowego powstałe po ogłoszeniu jego upadłości "dotyczą mienia wchodzącego w skład masy upadłości" (art. 60 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. - Prawo upadłościowe, Dz. U. Nr 118, poz. 512 ze zm.) i wobec tego mogą być dochodzone od syndyka masy upadłości.

Przewodniczący SSN: Józef Iwulski, Sędziowie SN: Kazimierz Jaśkowski, Walerian Sanetra (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Iwony Kaszczyszyn, po rozpoznaniu w dniu 19 grudnia 1996 r. sprawy z powództwa Marka D. przeciwko Skarbowi Państwa - Wojewodzie B. w B.-B. i syndykowi Masy Upadłości - Rejonowego Przedsiębiorstwa Melioracyjnego w W. o zapłatę wynagrodzenia za pracę, ekwiwalentu za nie wykorzystany urlop wypoczynkowy oraz odprawy pieniężnej, na skutek kasacji Ministra Sprawiedliwości [...] od wyroku Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Bielsku-Białej z dnia 20 września 1995 r. [...]

- 1) u c h y l i ł zaskarżony wyrok w pkt II;
- 2)zasądził od syndyka Masy Upadłości - Rejonowego Przedsiębiorstwa Melioracyjnego w W. na rzecz powoda Marka D.:
 - a) kwotę 1200 (tysiąc dwieście złotych) z ustawowymi odsetkami od dnia 1 października tytułem wynagrodzenia za wrzesień 1994 r.,
 - b) kwotę 1200 zł (tysiąc dwieście złotych) z ustawowymi odsetkami od dnia 1 listopada 1994 r. tytułem wynagrodzenia za październik 1994 r.;
 - c) kwotę 1200 zł (tysiąc dwieście złotych) z ustawowymi odsetkami od dnia 1 grudnia 1994 r. tytułem wynagrodzenia za listopad 1994 r.;
 - d) kwotę 1200 zł (tysiąc dwieście złotych) z ustawowymi odsetkami od dnia 1 stycznia 1995 r. tytułem wynagrodzenia za grudzień 1994 r.;
 - e) kwotę 1200 zł (tysiąc dwieście złotych) z ustawowymi odsetkami od dnia 1 lutego 1995 r. tytułem wynagrodzenia za styczeń 1995 r.;
 - f) kwotę 329 zł 42 gr (trzysta dwadzieścia dziewięć złotych czterdzieści dwa grosze) z ustawowymi odsetkami od dnia 8 lutego 1995 r. tytułem wynagrodzenia za okres od 1 do 7 lutego 1995 r.;
 - g) kwotę 1200 zł (tysiąc dwieście złotych) z ustawowymi odsetkami od 8 lutego 1995 r. tytułem jednomiesięcznej odprawy za rozwiązanie umowy o pracę z przyczyn dotyczących zakładu pracy;
 - h) kwotę 705 zł 90 gr (siedemset pięć złotych dziewięćdziesiąt groszy) z ustawowymi odsetkami od 8 lutego 1995 r. tytułem ekwiwalentu za piętnaście dni nie wykorzystanego urlopu wypoczynkowego za rok 1993;
 - i) kwotę 894 zł 14 gr (osiemset dziewięćdziesiąt cztery złote czternaście groszy) z ustawowymi odsetkami od 8 lutego 1995 r. tytułem ekwiwalentu za 19 dni nie wykorzystanego urlopu wypoczynkowego za rok 1994;

j) kwotę 1223 zł 56 gr (tysiąc dwieście dwadzieścia trzy złote pięćdziesiąt sześć groszy) z ustawowymi odsetkami od 8 lutego 1995 r. tytułem ekwiwalentu za 26 dni nie wykorzystanego urlopu wypoczynkowego za rok 1995.

U z a s a d n i e n i e

Powód Marek D. domagał się zasądzenia od Wojewody B. wynagrodzenia za pracę w kwocie po 1200 zł miesięcznie za okres od września 1994 r. do dnia 7 lutego 1995 r. oraz ekwiwalentu pieniężnego za nie wykorzystany urlop wypoczynkowy za lata 1993 - 1995 r., a nadto odprawy pieniężnej związanej z rozwiązaniem umowy o pracę, podnosząc, że został powołany w dniu 25 lutego 1993 r. na likwidatora Rejonowego Przedsiębiorstwa Melioracyjnego w W. z wynagrodzeniem po 1200 zł miesięcznie i że umowa o pracę została z nim rozwiązana "przez Wojewodę B. w drodze porozumienia stron" z dniem 7 lutego 1995 r. Wcześniej jednak, tj. w dniu 13 lipca 1994 r. Sąd Gospodarczy w Wadowicach ogłosił upadłość Rejonowego Przedsiębiorstwa Melioracyjnego w W. i obowiązki likwidatora przejął syndyk upadłości, który odmówił rozwiązania z powodem umowy o pracę, ale od września 1994 r. zaprzestał wypłacania mu wynagrodzenia. Także Wojewoda B., do którego powód zwracał się o wypłatę należności, odmówił jej realizacji, twierdząc, iż winien to uczynić syndyk upadłości.

Pozwany wniósł o oddalenie powództwa stojąc na stanowisku, że uregulowanie wszelkich spraw finansowych związanych z pracą powoda należy do obowiązków syndyka masy upadłości, na którego z chwilą ogłoszenia upadłości przeszły obowiązki przedsiębiorstwa w tym zakresie. Wezwany do udziału w sprawie syndyk masy upadłości Rejonowego Przedsiębiorstwa Melioracyjnego w W. wnosił także o oddalenie powództwa powołując się na stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w uchwale z dnia 11 sierpnia 1994 r., II UZP 19/94 (OSNAPiUS 1994 nr 10 poz. 166), wywodząc, że kwestie związane z zatrudnieniem i zwolnieniem likwidatora leżą w gestii organu założycielskiego, który jest zobowiązany do wypłaty likwidatorowi stosownych świadczeń.

Wyrokiem z dnia 20 września 1995 r., Sąd Wojewódzki - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Bielsku Białej [...] uwzględnił roszczenia powoda w całości, zasądając dochodzoną należność od Skarbu Państwa - Wojewody B., a jednocześnie oddalił powództwo w stosunku do syndyka masy upadłości - Rejonowego Przedsiębiorstwa Melioracyjnego w W. W ocenie Sądu poza sporem jest fakt pozostawiania powoda w stosunku pracy do dnia 7 lutego 1995 r. Nie kwestionowana była wysokość wynagrodzenia, ekwiwalentu za nie wykorzystane urlopy wypoczynkowe, a także wysokość roszczenia o odprawę z tytułu rozwiązania umowy o pracę z przyczyn dotyczących zakładu pracy. Sporną kwestią była natomiast okoliczność, który z pozwanych w niniejszej sprawie był zobowiązany do zapłaty dochodzonej należności i czy wynagrodzenie za pracę należy się powodowi za cały okres od ogłoszenia upadłości do dnia rozwiązania stosunku pracy. Sąd Wojewódzki uznał, że powoda łączył stosunek pracy z Wojewodą Bielskim, za czym przemawiał fakt wydania świadectwa pracy przez Urząd Wojewódzki, który po ogłoszeniu upadłości prowadził akta osobowe powoda, a sam powód nadal wykonywał określone czynności, aż do dnia rozwiązania umowy o pracę za porozumieniem stron.

Od tego wyroku Wojewoda B. wniósł rewizję zarzucając niewłaściwą wykładnię i

niewłaściwe zastosowanie ustawy z dnia 25 sierpnia 1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych (jednolity tekst: Dz. U. z 1991 r., Nr 75, poz. 329 ze zm.) i rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 listopada 1981 r. w sprawie wykonania ustawy o przedsiębiorstwach państwowych (Dz. U. Nr 31, poz. 170 ze zm.) oraz ustawy z dnia 5 stycznia 1991 r. - Prawo budżetowe (Dz. U. Nr 72, poz. 344 ze zm.), domagając się oddalenia powództwa w całości.

Sąd Apelacyjny - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach wyrokiem z dnia 16 lutego 1996 r. [...] zmienił zaskarżony wyrok w pkt 1 i 3 i oddalił powództwo w stosunku do Skarbu Państwa - Wojewody B. w B.B. W uzasadnieniu orzeczenia Sąd rewizyjny powołał się na stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w uchwale z dnia 29 sierpnia 1995 r., I PZP 22/95 (OSNAPIUS 1996 nr 13 poz. 180), w której Sąd ten sformułował pogląd, że likwidatora nie może łączyć stosunek pracy z organem założycielskim, gdyż stroną tego stosunku prawnego może być tylko jednostka organizacyjna będąca zakładem pracy w rozumieniu art. 3 KP. Wyznaczenie zaś likwidatora, jeżeli prowadzi do nawiązania stosunku pracy, powoduje, iż stosunek taki zostaje nawiązany na rzecz likwidowanego przedsiębiorstwa, w imieniu którego działa organ założycielski, który jednak nie jest pracodawcą likwidatora.

Wyrok Sądu pierwszej instancji, w części oddalającej powództwo wobec syndyka masy upadłości - Rejonowego Przedsiębiorstwa Melioracyjnego w W., który stał się prawomocny, gdyż Sąd Apelacyjny zmienił rozstrzygnięcie Sądu Wojewódzkiego, oddalając powództwo jedynie w części zasądzającej określone kwoty od Skarbu Państwa - Wojewody B., został zaskarżony w drodze kasacji przez Ministra Sprawiedliwości. Kasacja ta została oparta na zarzucie rażącego naruszenia art. 3 § 2 KPC (w brzmieniu obowiązującym przed dniem 1 lipca 1996 r.), art. 85 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. - Prawo upadłościowe (Dz. U. z 1991 r., Nr 118, poz. 512 ze zm.), art. 3 i art. 80 KP oraz naruszenia interesu Rzeczypospolitej Polskiej. Minister Sprawiedliwości wniósł o uchylenie wyroku Sądu pierwszej instancji w punkcie drugim oddalającym powództwo w stosunku do syndyka oraz o przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Według skarżącego w sprawie niesporne jest, że Zarządzeniem Wojewody B. [...] z dnia 25 lutego 1993 r. powód został wyznaczony likwidatorem Rejonowego Przedsiębiorstwa Melioracyjnego w W. Równocześnie przyznano mu wynagrodzenie w kwocie 12 mln starych zł, które wypłacano do sierpnia 1994 r. ze środków likwidowanego przedsiębiorstwa. W dniu 13 lipca 1994 r. ogłoszono upadłość przedsiębiorstwa. Ogłoszenie upadłości przedsiębiorstwa państwowego znajdującego się w likwidacji nie oznacza zakończenia postępowania likwidacyjnego. Po ogłoszeniu upadłości likwidator pełni w dalszym ciągu swoje obowiązki, przy czym w przypadku powoda obowiązki te były znacznie ograniczone. W dniu 12 stycznia 1995 r. wszyscy likwidatorzy przedsiębiorstw zostali zobowiązani do dostarczenia kompletnych sprawozdań z przebiegu likwidacji do Wydziału do Spraw Przekształceń Przedsiębiorstw Urzędu Wojewódzkiego w B.B., a przy ogłoszeniu upadłości przedsiębiorstwa do złożenia końcowego sprawozdania z czynności likwidacyjnej. Powód takie sprawozdanie złożył w dniu 30 stycznia 1995 r., a w dniu 7 lutego 1995 r. rozwiązana została z nim umowa o pracę za porozumieniem stron. Zmieniony zakres obowiązków likwidatora w związku z ogłoszeniem upadłości uzasadnia zmianę warunków pracy i płacy w trybie przewidzianym przepisami prawa pracy. Jednakże w wypadku powoda w sprawie nie

doszło do zmiany warunków płacy lub pracy i w związku z tym w dalszym ciągu jako likwidator miał on prawo do wynagrodzenia w kwocie 12 mln starych złotych.

W uchwale Sądu Najwyższego z dnia 29 sierpnia 1995 r., I PZP 22/95, którą powołał Sąd Apelacyjny, został wyrażony pogląd, że likwidatora nie może łączyć stosunek pracy z organem założycielskim, gdyż stroną tego stosunku może być tylko jednostka organizacyjna będąca zakładem pracy w rozumieniu art. 3 KP. Likwidator wykonuje prawa i obowiązki dyrektora przedsiębiorstwa, które winny zmierzać do likwidacji przedsiębiorstwa. Likwidator wykonuje obowiązki w zakresie wyznaczonym przez organ założycielski i podlega kontroli przez ten organ. Organ założycielski wyznaczając likwidatora nie działa we własnym imieniu, ale na rzecz przedsiębiorstwa, które zostało postawione w stan likwidacji, a likwidator przedsiębiorstwa państwowego wykonujący swoje obowiązki na podstawie stosunku pracy, może dochodzić roszczeń o wynagrodzenie za okres po ogłoszeniu upadłości przeciwko syndykowi upadłości w postępowaniu przed sądem pracy.

Uznanie, że powód jako likwidator przedsiębiorstwa państwowego był pracownikiem organu założycielskiego, pozostaje w sprzeczności z poglądem wyrażonym w powołanej uchwale Sądu Najwyższego, co - według słów kasacji - "skutkowało zmianę orzeczenia sądu I instancji i oddalenie powództwa w stosunku do Wojewody B.". Oddalenie zaś roszczeń wobec syndyka masy upadłości - Rejonowego Przedsiębiorstwa Melioracyjnego w W. stanowi naruszenie powołanych w niej przepisów prawa i uniemożliwia powodowi otrzymanie należnych świadczeń. Powód dochodzi bowiem roszczenia, które powstało już po ogłoszeniu upadłości, jest więc ono skierowane przeciwko masie upadłości, a nie przeciwko upadłemu, a zatem do dochodzenia tego typu roszczeń właściwa jest droga sądowa (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 6 stycznia 1995 r., I PZP 53/94).

Ponadto w ocenie Ministra Sprawiedliwości kwestionowany wyrok, mocą którego powód został pozbawiony możliwości zaspokojenia swoich wierzytelności wynikających ze stosunku pracy, stanowi nie tylko naruszenie prawa, ale i naruszenie interesu Rzeczypospolitej Polskiej. Godzi on bowiem w fundamentalne zasady porządku prawnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzuty kasacji są zasadne i dlatego została ona uwzględniona. W szczególności należy podzielić wyrażony w niej pogląd, że Sąd pierwszej instancji błędnie przyjął, iż powód pozostawał w stosunku pracy z Wojewodą B., co słusznie zostało odrzucone przez Sąd Apelacyjny, który w związku z tym oddalił powództwo w stosunku do tego Wojewody (Skarbu Państwa). Z chwilą ogłoszenia upadłości stosunek pracy jaki łączył powoda z przedsiębiorstwem, którego był likwidatorem, nie został rozwiązany. W związku z tym, gdyby nie szczególne uregulowania prawa upadłościowego, mógłby on nadal kierować swoje roszczenia o wynagrodzenie i wypłatę innych świadczeń wynikających ze stosunku pracy do przedsiębiorstwa, na rzecz którego świadczył pracę i w którym, jako jego likwidator, przed ogłoszeniem upadłości pobierał wynagrodzenie. W istocie, po ogłoszeniu upadłości w dalszym ciągu działał on na rzecz przedsiębiorstwa, którego był likwidatorem, z tym że jego rola o tyle uległa zmianie, że utracił prawo zarządu majątkiem przedsiębiorstwa (art. 20 § 1 Prawa upadłościowego),

który stał się masą upadłości. Jednocześnie jednak w pewnym zakresie stał się on reprezentantem upadłego (przedsiębiorstwa jako osoby prawnej i pracodawcy), co wynika zwłaszcza z art. 85 Prawa upadłościowego, w myśl którego przepisy o prawach i obowiązkach upadłego stosuje się odpowiednio, między innymi do likwidatorów osoby prawnej. Swoistość sytuacji prawnej przedsiębiorstwa, jako osoby prawnej i pracodawcy, jak również likwidatora pozostającego z nim w stosunku pracy bierze się stąd, że po ogłoszeniu upadłości przedsiębiorstwo to nadal istnieje jako osoba prawna (upadły), a jednocześnie jego majątek staje się masą upadłości, przy czym majątkiem tym zarządza syndyk. Ponieważ w wypadku przedsiębiorstwa mamy do czynienia z osobą prawną i w związku z tym istnieją przesłanki do częściowego utożsamiania majątku (masy upadłości) z tą osobą jako odrębnym podmiotem prawnym, gdyż przedsiębiorstwo pozbawione w całości swojego majątku w tym sensie, że staje się on masą upadłości zarządzaną przez syndyka, w istocie przestaje być przedsiębiorstwem (jest nim nominalnie), to w konsekwencji istnieją podstawy do przyjęcia, że roszczenia pozwanego wobec zatrudniającego go pracodawcy (Rejonowego Przedsiębiorstwa Melioracji) mogą być uznane za "dotyczące mienia wchodzącego w skład masy upadłości" w rozumieniu art. 60 Prawa upadłościowego. Z mocy tego przepisu roszczenia ze stosunku pracy istniejącego po ogłoszeniu upadłości mogły być kierowane przeciwko syndykowi, skoro w myśl powyższego przepisu postępowanie dotyczące mienia wchodzącego w skład masy upadłości może być wszczęte i dalej prowadzone jedynie przez syndyka lub przeciwko niemu.

Sąd Najwyższy w niniejszym składzie podziela przy tym w pełni argumentację zamieszczoną w uzasadnieniu uchwały Sądu Najwyższego we wspomnianej uchwale z 29 sierpnia 1995 r., I PZP 22/95, w myśl której: 1. ogłoszenie upadłości przedsiębiorstwa państwowego w likwidacji nie jest równoznaczne z zakończeniem likwidacji, o której mowa w § 51 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 listopada 1981 r. w sprawie wykonania ustawy o przedsiębiorstwach państwowych (Dz. U. Nr 31, poz., 170 ze zm.), 2. likwidator przedsiębiorstwa państwowego wykonujący swoje obowiązki na podstawie stosunku pracy może dochodzić roszczeń o wynagrodzenie za okres po ogłoszeniu upadłości przeciwko syndykowi upadłości w postępowaniu przed sądem pracy. W uzasadnieniu tej uchwały Sąd Najwyższy poddał szczegółowej analizie między innymi problem istnienia stosunku pracy między likwidatorem, a likwidowanym przez niego przedsiębiorstwem, zwracając uwagę, że nie można wyprowadzić ogólnego wniosku, iż w każdej sytuacji wyznaczenie likwidatora przedsiębiorstwa jest równoznaczne z nawiązaniem stosunku pracy. Nie można wykluczyć, że organ założycielski i likwidator mogą zawrzeć umowę cywilną, np. umowę zlecenia, czy też organ ten, deleguje do wykonywania pracy w przedsiębiorstwie w charakterze jego likwidatora pracownika zatrudnionego w urzędzie wojewódzkim, za jego zgodą. Z reguły jednakże, jeżeli z okoliczności sprawy nie wynika, iż dochodzi do nawiązania takiej umowy, czy też do delegowania pracownika zatrudnionego w urzędzie kierowanym przez organ założycielski do wykonywania funkcji likwidatora przedsiębiorstwa, brak jest podstaw, by odrzucić tezę o istnieniu stosunku pracy między tym likwidatorem a przedsiębiorstwem. Taki wniosek pośrednio wynika z analizy dokonanej przez Sąd Najwyższy w powołanej wyżej uchwale z dnia 29 sierpnia 1995 r.

Sąd rewizyjny oddalając powództwo wobec Wojewody B. słusznie podzielił ten punkt widzenia. W szczególności z okoliczności faktycznych ustalonych w toku

postępowania dowodowego nie wynika, by istniały podstawy - w świetle rozumowania przedstawionego przez Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 29 sierpnia 1995 r. - do przyjęcia, że doszło do nawiązania stosunku pracy między powodem, a innym pracodawcą niż przedsiębiorstwo, którego był on likwidatorem. Brak też przesłanek do wniosku, iż jako likwidator, powód nie pozostawał w stosunku pracy, a swoje funkcje wykonywał np. na podstawie umowy zlecenia. Podzielając rozumowanie przedstawione we wspomnianej uchwale należy stwierdzić, że Sąd drugiej instancji słusznie uznał, że powód nie był pracownikiem Wojewody B., a był zatrudniony na podstawie umowy o pracę. Sąd ten trafnie przyjął, że w wypadku powoda wyznaczenie go na likwidatora, ponieważ doprowadziło do nawiązania z nim stosunku pracy, to nawiązanie tego stosunku nastąpiło - według słów uzasadnienia wyroku Sądu Apelacyjnego - "na rzecz likwidowanego przedsiębiorstwa, w imieniu którego działał organ założycielski" .

Sąd Apelacyjny nie zasądził jednakże żądanych przez powoda kwot od syndyka, gdyż wyrok Sądu Wojewódzkiego został zaskarżony tylko przez Wojewodę B. (Skarb Państwa). W związku z tym w tej części orzeczenie Sądu pierwszej instancji oddalające powództwo wobec syndyka stało się prawomocne, mimo iż również w tej części było wadliwe.

W tych warunkach kasacja Ministra Sprawiedliwości okazała się uzasadniona, a ponieważ wysokość kwot żądanych przez powoda nie była sporna między stronami i nie budziła wątpliwości, wobec tego Sąd Najwyższy uchylając wyrok Sądu Wojewódzkiego w punkcie drugim, jednocześnie zasądził te kwoty od syndyka.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy na podstawie wyżej wskazanych przepisów oraz art. 393¹⁵ KPC w związku z art. 12 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 1 marca 1996 r. o zmianie Kodeksu postępowania cywilnego, rozporządzeń Prezydenta Rzeczypospolitej - Prawo upadłościowe, Prawo o postępowaniu układowym, Kodeksu postępowania administracyjnego, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 43, poz. 189) orzekł jak w sentencji.

=====